

EMLÉKEIM FODOR ÚRRÓL

1

■ Szinte fényévnyi távolságban van már első felnőttkori erdélyi utam¹ 1956 nyarán. Ekkor ismertem meg Fodor Sándort, a kolozsvári irodalmi élet egyik legfontosabb, ha nem központi alakját. Ebben a korban, amikor szinte kötelező volt az „elvtárs” megszólítás, Fodor valamilyen rejtélyes okból megtartotta régi világi címét, őt mindenki enyhe gúnnyal „Fodor urazta”. Ami akkori szerepét illeti, személyes kapcsolatainak köszönhetően sikerült áthidalnia a hivatalosság és a társadalom közötti szakadékokat. Elolvasta a budapesti Petőfi Kör sajtóvitájáról készült és Erdélybe magammal vitt jegyzeteimet, óvatosan jelezte rokonszenvét a magyar reformmozgalommal, de vigyázott arra, hogy ne kerüljön fel a román szempontból kártékony „magyar nacionalisták” listájára. Jellemző módon 1956 őszéig a kolozsvári Irodalmi Kiadó munkatársa volt, de amikor megkezdődött az magyar forradalmat követő romániai megtorlás, ügyesen áthelyezkedett a *Napsugár* című magyar nyelvű gyerekklaphoz, azt szerkesztette közmegelegedésre évtizedekig.

Engem „Fodor úr”, azt hiszem, különösen kedvelt. Legalábbis erre mutatott az, hogy mint 19 éves, elég naiv és emiatt kicsit meggondolatlanul vakmerő fiatalembert, azonnal bizalmába fogadott, és amikor a diákok visszatérése miatt ki kellett költöznöm a Józsa Béla diákothonból, ahol erdélyi kutatóutam nagyobb részében voltam elszállásolva, fekhelyet ajánlott nekem saját lakásában. Ezt az tette lehetővé, hogy mivel felesége és lánya, Eszter éppen nyaralni voltak, Budapestre való visszatérésem előtt, 1956 szeptember első napjait Sándor szállóvendégeként töltöttem Kolozsvárt. Sándor korábban is „foglalkozott velem”, úgy hiszem, jó viszonyban volt Nagy István őskommunista íróval, ő tanácsolta nekem, hogy keressem fel ezt a rendíthetetlen pártembert, aki nem szerette a „gróffokkal barátkozó” Dsida Jenőt,² és akit mélységesen felháborítottak a magyarországi írók Petőfi körű kirohanásai.² Ugyanakkor Fodor számontartotta a független magyar és román művészeket, ő vitt el engem Szervátiuszékhoz, ahol megcsodálhattam (a Magyarországon akkor még kevésbé ismert) mindkét Szervátiusz alkotásait.

2

■ Miután 1956 őszén elhagytam Magyarországot, és Angliában éveket főleg lengyel irodalommal foglalkoztam, időbe telt, amíg újra fölvettem a kapcsolatot erdélyi írókkal. Ebben segítségemre volt a román külpolitika látványos megváltozása, ami 1968 augusztusával kezdődött, amikor is Nicolae Ceaușescu szembeszállt a Breznyev-doktrínával, és nyilvánosan elítélte Csehszlovákia megszállását, majd egy évvel később meghívta Richard Nixon amerikai elnököt Bukarestbe.³ Fodor Sándor azonnal fölismerte a Nyugattal való hivatalos román barátkozásban rejlő lehetőségeket, és 1969-ben szerzett a Román Írószövetségtől egy megbízólevelet, hogy azzal Angliába látogathasson. (Utóbbit csak sejtem, nem tudom biztosan, így történt-e.) Én abban az évben sokat utaztam, és éppen nem voltam Londonban a Fodor-látogatás idején, de Siklós Istvántól, a londoni Szepsi Csombor Kör elnökétől hallottam, Sándor mit intézett Angliában. Lényegében megszervezte „az erdélyi írók utaztatása” c. programot, ami abból állt, hogy Siklósék valahonnan szereztek egy „fal” angol meghívó levelet, pl. az angliai PEN Clubtól, egy-egy romániai magyar írónak, aki aztán (saját költségen?) vett repülőjegyet Londonba, ahol szállással és csekély zsebpénzzel várt rájuk Siklós István, majd pár nap London-járás után a szóban forgó író lejöhetett Cambridge-be, ahol én (a „szárnyvonal”) vártam rájuk kollégiumi vendégszobával és ebéddel-vacsorával. Mindez a hetvenes évek-

ben kezdődött, irodalmi nyoma is maradt Kántor Lajos naplójegyzeteiben⁴ – rajta kívül vendégül láttuk még Szilágyi Istvánt, Láng Gusztávot és Bálint Tibort. Számos anekdota maradt fenn ezekről a látogatásokról, egyre különösen emlékszem, ez Láng Gusztától származik: akkor jött rá, hogy komoly helyre érkezett, amikor valami miatt nem tudtam elé kimenni a cambridge-i vasútállomásra, de bemondattam az állomás hangszóróján, hogy „Mr. Lang” mitévő legyen. Siklós István, Czigány Lóránt és én működtettük ezt az utaztatási akciót, ami csak 1990-ben vált okafogyottá, de amelynek kezdeményezője bizony a leleményes „Fodor úr” volt. Akinek ezt, amikor legközelebb találkoztunk, nagyon meg is köszöntem.

3

■ Erre a találkozásra alighanem 1971-ben került sor Kolozsvárott. Szomorú emlék maradt róla, ami évekig megnehezítette, hogy újabb erdélyi látogatásaim során fölkeressem Sándorékat. Náluk ebédeltem akkor, valahol a Fellegvár közelében. Akkor ismertem meg Évikét, Sándor lányát, aki éppen érettségizett, vagy érettségi előtt álló gyönyörű szőke kislány volt, szívesen beszélgetett velem, a ritka angliai vendéggel. Évike akkor azt mesélte, hogy osztályával Budapestre készül, jutalomútra, és hogy erről a kirándulásról akkor se mond le, ha „cigánygyerekek potyognak az égből”. (Lehet, hogy pontosan nem így mondta, de ez volt szavainak az értelme). Később megtudtam, hogy náthájából tüdőgyulladás lett, és Évike behalt ebbe a hosszan tervezett kirándulásba. Sokan gyászolták, Szócs Géza egy megható versfüzérben búcsúztatta.⁵ És azt hiszem, róla szól Fodor Sándor *Megőrizlek* című, 1972-es könyve is.

Főntebb azt írtam, későbbi erdélyi látogatásaim során, ha nem is kerültem el szándékosan Sándort, de nem is akartam zavarni jelenlétemmel, hiszen úgy tudom, én voltam az utolsó külföldi vendég, aki még életben látta Évikét, tehát emlékeztettem volna a Fodor családot gyászukra, amit, tudom, hosszú évekre került feldolgozniuk. A rendszerváltás után többször jártam Kolozsvárt, két alkalommal előadást, illetve szerzői estet is tartottam Kántor Lajos szervezésében, de Sándor egyikre se jött el, amit sajnálok, mert szívesen megöleltem volna újra „Fodor urat”.

Gömöri György

■ JEGYZETEK

1. Gyerekkoromban kétszer is jártam farkaskölyökként Erdélyben a 323-as cserkészcsapat táborozásain, 1942-ben Cegőtelke, 1943-ban pedig Élesd közelében.
2. Erről bővebben lásd *Erdélyi meritések* (Komp-Press, Kvár, 2009.) c. könyvem vonatkozó fejezetét.
3. Dennis Deletant: *New Evidence on Romania and the Warsaw Pact, 1955–1989*, Cold War Institute History Project, E-Series, Washington, D.C., 1990.
4. Kántor Lajos: *Szárny és gyökér*. Dacia, Kvár, 1979.
5. Megjelent Szócs Géza *Te mentél át a vízen?* (Kriterion, Buk., 1976) c. kötetében.